

СВІТЛО СЕРЕД РУЇН¹

¹ У книжці використано цитати з таких творів: Дж. Свіфт. Мандри Гуллівера / пер. з англ. Ю. Лісняка; Е. Распе. Пригоди барона Мюнхгаузена / пер. Г. Тютюнника; А. де Сент-Екзюпері. Маленький принц / пер. з фр. А. Жаловського.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

*Хлопчикам і дівчаткам – тим, що були,
й тим, що будуть, – присвячується*

– Тату, а чому люди живуть на світі?

– Просто живуть собі.

– Але чому?

Тато промовчав.

– Бач, місяць має очі. Він живий?

З розмови

*Коли місяць уповні, на ньому видно
плями.*

Зі спостережень

1

– Можна? – запитав хлопчик.

– Хвилинку, – відповіла дівчинка, зручно вмощуючись поруч.

Він поклав книжку на коліна і чекав.

– Читай, – сказала вона.

– Гаразд. Я починаю.

Він перегорнув сторінку і почав читати: «Аж через годину я дійшов до кінця цього поля, обгороджено-

го тином, не нижчим від ста двадцяти футів, та обсадженого деревами такої висоти, що я зовсім не міг її визначити. До сусіднього лану вів перелаз, що мав чотири приступки та ще й величезний камінь нагорі. Вилізти на цей перелаз я не міг, бо кожна приступка була шість футів заввишки, а верхній камінь – понад двадцять. Поки шукав щілини в огорожі, з сусіднього поля до перелазу підійшов тубілець такого зросту, як і той, що гнався за нашим човном. Кожен крок його дорівнював, наскільки я міг судити, приблизно двадцяти ярдам, а на зріст він був такий, як сільська дзвіниця. До краю вражений і переляканий, я сховався у ячмінь і звідти спостерігав, як він зліз на перелаз і, озираючись на сусідній лан праворуч, почав кликати когось голосом у багато разів гучнішим, ніж наш голос у рупор; спершу мені навіть здалося, що то грім: з такої-бо височини він лунав.

На поклик з'явилося ще семеро таких самих страховищ із серпами, завдовжки з шість наших кіс. Ці люди були вдягнені бідніше, ніж перший, і були, мабуть, його слугами або наймитами; вислухавши його, вони пішли жати на той лан, де я ховався. Я хотів утекти від них якомога далі, але пересуватися доводилось із великими труднощами, бо стебла ячменю були одне від одного не більше як на фут і я насилу протискувався між ними. Проте я все-таки сяк-так добувся до ділянки, де ячмінь виліг від вітру та дощу. Тут уже я не міг ступити й кроку, бо стебла так поперепліталися, що протиснутися між ними було зовсім неможливо, а остюки поваленого колосся були такі цупкі та гострі, що крізь одяг впиналися мені в тіло. Тим часом я чув, що жінці наблизилась ярдів на сто до мене. Знесилений утомою і пригнічений горем, я в розпачі ліг у борозну, щиро бажаючи вмерти, і став

оплакувати свою дружину й осиротілих дітей та клясти свою шалену впертість, яка штовхнула мене на другу подорож усупереч порадам усіх моїх родичів та друзів¹».

– Досить, – перебила вона і заплющила втомлені очі.

Він мовчав, бо йому теж стало сумно і страшно через тих велетнів.

– Я не хочу, щоб він був маленький... Я хочу, щоб він був великий-превеликий...

– Гаразд, – відповів хлопчик, погортав книжку і почав знову читати з іншого місця:

«...я лежав горілиць, і мої руки та ноги так само, як і моє довге густе волосся, були міцно прив'язані до чогось на землі. Все моє тіло, від пахв до стегон, було обплутане тонкими мотузочками. Я міг дивитися лише вгору; сонце починало вже припікати, і світло його сліпило мене. Навкруги чувся якийсь гомін, але хто то гомонить, я не міг розгледіти, бо, лежачи в такій позі, бачив тільки небо. Незабаром на моїй лівій нозі заворушилося щось живе і, поволі посуваючись уперед, опинилося в мене на грудях, а потім підійшло під саме підборіддя. Опустивши погляд, наскільки зміг, я побачив чоловічка дюймів шести на зріст...

...Очевидно, тубільці, знайшовши мене на березі, де я спав, коли дістався до суходолу, зразу відрядили гінця до імператора, і державна рада ухвалила зв'язати мене описаним вище способом (це зробили вночі, поки я спав), а також надіслати мені вдосталь їжі та питва і приготувати екіпаж, щоб перевезти мене до столиці».

– Тут вирвано кілька сторінок, – сказав хлопчик. – Але я читатиму далі.

¹ Тут і далі, до кінця розділу, – цитати з книжки Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера» (в перекладі Ю. Лісняка).

– Читай, читай, – закивала вона.

«Я подав імператорові стільки прохань про дарування мені волі, що його величність поставив нарешті це питання на обговорення в кабінеті міністрів, а потім і в державній раді...

...Можливо, читачеві буде цікаво довідатись, як заведено висловлюватися в країні ліліпутів, а також узнати про умови, на яких мене було звільнено, тому я наводжу тут зроблений мною по змозі дослівно переклад усього документа:

...Могутній імператор Ліліпутії, окраса й пострах всесвіту... Його найвеличніша величність ласкаво пропонує Чоловікові Горі, що недавно прибув до наших небесних володінь, такі умови, що їх Чоловік Гора під урочистою присягою обіцяє додержуватися:

I. Чоловік Гора не має права залишити наші володіння без нашого офіційного дозволу, скріпленого нашою великою печаткою.

II. Він не вступатиме до нашої столиці...

III. Названий Чоловік Гора має обмежувати...».

– Досить, – сказала дівчинка. – Годі читати. Мені прикро через це все. І шкода тих дурних маленьких людей.

– І мені, – відповів хлопчик і згорнув книжку.

Тепер вони сиділи поруч і мовчали.

2

Він висунув голову через дірку в стіні й роззирнувся.

Вона сиділа, скулена. Певне, давно вже чекала.

– Чшшш... – прошепотіла вона, коли він зачепив плечем стіну і їй під ноги скотився камінчик.

Він сховав голову, потім знову висунув і знову роззирнувся, але дуже обережно; вона ж казала: «Чшшш...».

Дівчинка простягнула руку і взяла його за плече:
– Ходімо...

Він проліз крізь вузький отвір, і тепер зачепив стіну лівим ліктем. Пробоїна в стіні розбитого будинку була дуже вузька, нерівна, і він щоразу старався протиснутись якомога обережніше, щоб ніде не зачепитися, – але дарма. Хоч і справді дуже старався. І не тому, що вдома мама з татом будуть дорікати, хоч би й поглядом, або навіть сваритись і погрожувати ременем – не так через подряпини, як через подертий одяг. І не тому, що це боляче. Хоча було дуже боляче, особливо коли гострим краєм цегли здерти тоненьку шкірку – там навіть крові не було, лише латочка тіла без шкірки, і проступали з-під шкіри прозорі жовтаві краплі, і пекло вогнем, так що не задмухати й не загасити.

Але його турбувало не це.

Він завжди боявся вартових. Йому здавалося, що ті вартові, навіть якщо не бачать його, все одно відчувають запах крові або тих жовтавих крапель, що проступають на латочці тіла без шкірки. І цей запах солдати можуть занюхати, обернутися і побачити, як він і вона, тримаючись за руки, скрадаються попід стіною розбитого будинку, відраховуючи дванадцять кроків до безпечного сховку серед руїн.

Так, цей проміжок у дванадцять кроків був дуже небезпечний. І не тільки тому, що їх могли побачити. Хоча невідомо, що буде з ними, якщо їх помітять і схоплять. Але навіть це не найгірше. А найгірше, що вартові можуть побачити ту невелику пробоїну, через яку можна лазити туди-сюди, і тоді її замурують або заб'ють, і він більше не зможе приходити сюди щодня вранці або, частіше, ввечері.

І вона залишиться сама по цей бік стіни зруйнованого будинку, а він – по той. І їй буде самотньо. Хоча

крім неї тут живе багато людей. Зрештою, в неї є мама і тато, і друзі, і ще багато людей живе по цей бік стіни. І все-таки вона буде самотня, так само, як він.

Він дужче стиснув її маленьку худеньку долоньку.

– Не бійся, – прошепотіла вона, – нас не побачать...
Залишилось чотири...

Справді, залишилося лише чотири кроки, а вісім вони вже пройшли, але все-таки це було найнебезпечніше місце по дорозі до їхньої криївки, де ніхто не міг би знайти їх, де навіть можна було кричати, і ніхто не почує, бо жоден звук не пробивався крізь потужні стіни колишнього монастиря, – звуки гасли, здійсмаючись вгору і зникаючи в небі, під ліхтарем, який з висоти світив їм вечорами, коли западав морок.

Так, вони могли навіть кричати і реготати на повен голос, – але вони не кричали і не реготали. Адже вартові не так вже й далеко, ану ж вони вловлять запах крові чи тих жовтавих крапель, що проступають, коли здерти тоненьку шкірку.

– Три...

Вона завжди рахувала кроки з кінця, починала:

– Дванадцять...

І тоді йому здавалося, що перед ними сотні миль, які треба здолати пішки, і що цей шлях ніколи не скінчиться.

А вона була така спокійна, ніби ця лічилка втішала її. Можливо, так воно і було. Адже лічба, починаючи з дванадцяти, зменшувалась. А коли діти врешті потрапляли на свою територію, то падали на долівку, важко дихаючи, ніби й справді пройшли сотні кілометрів, такі були втомлені, – і тоді вона зблискувала рядком білих нижніх зубів, бо згори вирости тільки два передні, а решта все ще чогось чекали, мружила свої великі сірі очі, зітхала і казала:

– Все!

Іноді, коли набридало сидіти, вони лягали поруч. На долівці було так мало місця, що він впирався боком в одну стіну, а вона – в іншу. А потім, коли він вибирався звідти і прослизав через пробоїну в двір, на ньому завжди лишався брунатний цегляний пил. Хоча в їхньому сховку було дуже тісно, хоча вони завжди лежали на тому самому місці й мимоволі терлися до стін, завжди там само, – стіни ніяк не стиралися і вперто залишали сліди на одязі й тілі. Коли він опинявся у дворі, починав неспішно витріпувати і відчищати той брунатний пил, мабуть тому, що уявляв себе коло неї, і ту стіну, в яку впирається правим боком і яка залишає свої вічні сліди – брунатний пил. Дівчинка, лишаючись без нього, мабуть, уявляла те саме. Вона теж не мала куди поспішати. І коли він повертався вранці, а часом аж ввечері, скрадаючись попід стіною, він бачив її ліве плече, підрум'янене цегляним пилом.

Але не страшно, що сховок їхній був такий тісний, що вони тулились одне до одного і до стін, коли лягали поруч. Лежачи горілиць вони бачили просто над собою, вгорі, великий вуличний ліхтар у формі кристатого капелюха, а над ним і довкола – небо. Небо захмарене, сіре або голубе, темно-синє і чорне, всіяне зірками. Вони звідти не бачили місяця, проте їм ви-стачало й зірок.

– Один... – тихо сказала вона.

І зникла першою, бо йшла попереду, а слідом – він. Біля стіни нікого не було, ніхто їх не бачив, тому і страх пропав.

Вони сиділи, скулившись, лицем до лица.

– Що, страшно було? – запитав він.

– Ні, просто треба було спішити. Коли ми кудись виходимо, завжди треба спішити.